

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

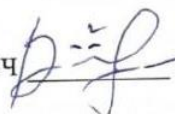
РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньою програмою
«Міжнародні економічні відносини»

на тему: **«СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОРСЬКОЇ ТОРГІВЛІ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»**

Виконавець:

студент 64 групи ФМЕ

Попов Даниїл Олександрович

 /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н, доцент

Воронова Олена Вікторівна

 /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність кваліфікаційної роботи. Сьогодення глобальної економіки відзначається великими змінами, що зумовлені як внутрішніми викликами окремих країн, так і міжнародними кризами та глобальними політичними конфліктами. Одним із ключових чинників, що впливають на світову економіку, є розвиток міжнародної морської торгівлі, яка є важливим складником глобальних ланцюгів постачання та інтеграції ринків. У цей період складних глобальних та регіональних економічних умов, Україні, як країні з перспективною морською інфраструктурою, необхідно пристосовуватись до нових реалій.

Актуальність дослідження зумовлена низкою факторів. По-перше, воєнні дії, спричинені повномасштабною агресією Російської Федерації у 2022 році, значно впливають на діяльність морських портів, транспортну інфраструктуру та зовнішню торгівлю. Зокрема, блокування традиційних морських шляхів через Чорне море, необхідність пошуку альтернативних маршрутів і перегляд логістичних ланцюгів створюють нові економічні та політичні виклики. По-друге, розвиток інфраструктури портів і транспортних маршрутів потребує стратегічного підходу до модернізації портової інфраструктури, а також запровадження новітніх технологій, які дозволяють знижувати витрати та підвищувати конкурентоспроможність на світових ринках.

Серед дослідників питань та проблем розвитку морської торгівлі, зокрема, в умовах геополітичних криз та війн слід відзначити таких закордонних та українських авторів як М. Стопфорд, Дж. Родріг, Т. Ноттебум, Е. Чан, К. Хе, С. Шульц, О. Луцків, М. Мельник, О. Котлубай, О. Липинська. Наявна література стосується розвитку морської торгівлі, припортової та логістичної інфраструктури, в тому числі за умов воєнних дій та економічних криз. Між тим відновлення морської торгівлі України після повномасштабної агресії Росії проти України з 2022 року та подолання наслідків російських обстрілів припортової інфраструктури й блокування цивільного судноплавства у Чорному та Азовському морях має враховувати специфіку української географії та економіки. Вищевикладене обумовило вибір теми кваліфікаційної роботи, її мету та завдання.

Метою роботи є аналіз стану та перспектив розвитку морської торгівлі України в умовах воєнного стану, визначення основних факторів, що впливають на її ефективність, а також формулювання пропозицій щодо вдосконалення портової інфраструктури та оптимізації логістичних процесів.

Поставлена мета обумовила формулювання **завдань кваліфікаційної роботи:**

- розкрити сутність, зміст і систему регулювання морської торгівлі;
- здійснити характеристику методів оцінки ефективності морської торгівлі;
- продемонструвати світовий досвід функціонування морської торгівлі в умовах криз та воєн;
- проаналізувати сучасний стан морської торгівлі в Україні в умовах воєнного стану;
- окреслити перспективи розвитку морської торгівлі України в період воєнного стану та у післявоєнний час.

Об'єктом дослідження є морська торгівля України.

Предмет дослідження – теоретичні і практичні засади розвитку морської торгівлі України в умовах воєнного стану.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу магістерської роботи складають загальнонаукові методи пізнання: аналіз, синтез, порівняння, метод економічного моделювання та метод стратегічного аналізу.

Інформаційна база кваліфікаційної роботи складається з законодавчих та нормативно-правових актів України, аналітичних матеріалів, монографій та наукових публікацій вітчизняних і зарубіжних фахівців, даних офіційної звітності України та інших держав.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел (84 найменування). Загальний обсяг роботи становить 122 сторінки. Основний зміст викладено на 111 сторінках. Текст роботи включає 20 рисунків та 6 таблиць..

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи опубліковано статті:

1. Попов Д. ВПЛИВ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ НА МОРСЬКУ ТОРГІВЛЮ: УРОКИ ДЛЯ СУЧАСНОСТІ// Збірник наукових праць кафедри міжнародних економічних відносин ОНЕУ «Світова економіка та міжнародні економічні відносини». № 6. - Одеса: ОНЕУ, 2024.
2. Попов Д. Як Тайванська протока стала центром боротьби за міжнародні ринки. *Ukrainian Shipping Magazine*. 19.09.2024. URL : <https://usm.media/jak-tajwansjka-protoka-stala-centrom-borotjby-za-mirzsnarodni-rynky>.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МОРСЬКОЇ ТОРГІВЛІ**» розглядаються сутність, зміст та система регулювання морської торгівлі, роль морської торгівлі у світовій економіці, її значення для глобальних ланцюгів постачання та інтеграції ринків; методи оцінки ефективності морської торгівлі; світовий досвід морської торгівлі під час кризових ситуацій та війн.

У другому розділі «**АНАЛІЗ СТАНУ МОРСЬКОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**» визначено специфіку морської торгівлі України, зокрема, роль портів Великої Одеси та Дунайського кластеру; проаналізовано фактори, що впливають на розвиток морської торгівлі України; розглянуто вплив воєнних дій на інфраструктуру портів і адаптацію нових транспортних маршрутів; здійснено оцінку ефективності морської торгівлі України в умовах воєнного стану.

У третьому розділі «**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОРСЬКОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД**» обґрунтовано стратегії адаптації та відновлення портової інфраструктури, визначено перспективи диверсифікації напрямків торгівлі, розглянуто можливості інтеграції з міжнародними транспортними коридорами, а також представлено прогнози розвитку морської торгівлі та транзитного потенціалу України в умовах повоєнного відновлення.

ВИСНОВКИ

Таким чином, після проведеного у кваліфікаційній роботі дослідження на здобуття освітнього ступеня магістра можна дійти таких висновків.

Морська торгівля є критично важливою складовою світової економіки, водночас для України ця галузь економіки має стратегічне значення, адже через морські порти здійснюється велика частина її експортних поставок, зокрема агропродукції, металопродукції та енергоносіїв. Враховуючи, що морський транспорт займає близько 80 % усього світового вантажообігу, його роль у забезпеченні стабільності національної економіки є надзвичайно важливою. Морська інфраструктура України, зокрема порти Великої Одеси та Дунайського кластеру, виступають стратегічними воротами для експортних товарів, що робить її ключовим гравцем у міжнародній торгівлі, особливо в агропромисловому секторі.

Однак, через військові дії Російської Федерації та блокаду чорноморських портів, обсяги морської торгівлі значно знизилися, що спричинило серйозні виклики для економіки України. У таких умовах країна була змушена адаптуватися до нових реалій, зокрема, переорієнтувавши експортні маршрути через Дунайські порти та розробивши механізми для створення нових коридорів для перевезення вантажів. Одним із важливих кроків стало активне використання так званої «Зернової ініціативи» та розробка альтернативних морських шляхів, які дозволили компенсувати втрати в обсягах торгівлі і забезпечити сталість економічних процесів, навіть в умовах збройного конфлікту.

Завдяки адаптації до нових експортних ринків, розширенню співпраці з країнами Близького Сходу, Африки та Азії, а також диверсифікації ринків збуту, Україна зможе зменшити свою залежність від європейських ринків і підтримати економічну стабільність. Водночас цей процес супроводжуватиметься необхідністю модернізації виробництва, адаптації продукції до міжнародних стандартів, сертифікації та відповідності новим вимогам. Важливим фактором відновлення морської торгівлі України є залучення інвестицій у модернізацію портів і розвиток нових транспортних коридорів, що сприятиме підвищенню ефективності перевезень і конкурентоспроможності українських товарів.

Водночас відновлення портової інфраструктури залишається пріоритетним напрямом для державної політики. У зв'язку з серйозними пошкодженнями портів та іншої інфраструктури, Україна активно працює над залученням інвестицій для відновлення пошкоджених об'єктів, зокрема через механізми концесії та міжнародні партнерства. Завдяки підтримці міжнародних організацій, таких як ЄС та США, вдалося реалізувати ряд проектів, спрямованих на підвищення пропускної спроможності портів, модернізацію технічного оснащення та впровадження сучасних цифрових технологій.

Один із ключових аспектів у відновленні морської торгівлі України – це впровадження сучасних цифрових технологій, таких як автоматизація процесів, блокчейн та електронний документообіг. Це дозволяє знизити операційні витрати, підвищити ефективність портових операцій, зменшити час обробки вантажів і скоротити адміністративні бар'єри, що, в свою чергу, підвищує конкурентоспроможність українських портів на світовому ринку. Розвиток транзитного потенціалу, зокрема залізничної та автомобільної інфраструктури, також відіграє важливу роль у відновленні логістичних ланцюгів і зростанні транзитних перевезень.

Прогнозоване зростання обсягів перевалки вантажів в українських портах у період з 2025 по 2030 рік є позитивним знаком для подальшого розвитку морської

торгівлі. Однак для досягнення цих цілей важливо продовжити розбудову інфраструктури, диверсифікацію експортних маршрутів, модернізацію портів і залучення інвестицій у нові транспортні проекти. Співпраця з міжнародними партнерами, створення альтернативних експортних шляхів та інтеграція з глобальними транспортними коридорами також сприятимуть зростанню конкурентоспроможності України на світовому ринку. У результаті, завдяки продовженню структурних реформ, вдосконаленню логістичних ланцюгів, цифровізації портових операцій та розвитку нових торговельних маршрутів, Україна має великі шанси на стабільний економічний ріст і зміцнення своїх позицій у глобальній морській торгівлі.

Таким чином, морська торгівля є не лише критично важливою для економіки України, а й виступає важливим чинником її стійкості в умовах глобальних викликів. Підвищення ефективності портової інфраструктури, диверсифікація торговельних маршрутів, впровадження інноваційних технологій та розвиток міжнародних партнерств є основними напрямками, які дозволять Україні зміцнити свої позиції в міжнародній економіці й забезпечити стабільне економічне зростання в довгостроковій перспективі.

АНОТАЦІЯ

Попов Д. О. «Стан та перспективи розвитку морської торгівлі України в умовах воєнного стану».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 292

«Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024 р.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є морська торгівля України.

У роботі розглядається сутність, зміст та система регулювання морської торгівлі, роль морської торгівлі у світовій економіці, її значення для глобальних ланцюгів постачання та інтеграції ринків; методи оцінки ефективності морської торгівлі; світовий досвід морської торгівлі під час кризових ситуацій та війн.

Визначено специфіку морської торгівлі України, зокрема, роль портів Великої Одеси та Дунайського кластеру; проаналізовано фактори, що впливають на розвиток морської торгівлі України; розглянуто вплив воєнних дій на інфраструктуру портів і адаптацію нових транспортних маршрутів; здійснено оцінку ефективності морської торгівлі України в умовах воєнного стану.

Обґрунтовано стратегії адаптації та відновлення портової інфраструктури, визначено перспективи диверсифікації напрямків торгівлі, розглянуто можливості інтеграції з міжнародними транспортними коридорами, а також представлено прогнози розвитку морської торгівлі та транзитного потенціалу України в умовах повоєнного відновлення.

Ключові слова: морська торгівля, портова інфраструктура, експорт, логістичні коридори, військові дії, міжнародна економіка, міжнародні економічні відносини.

ABSTRACT

Popov D. O. “State and prospects for the development of maritime trade in Ukraine under martial law”

Master's thesis for obtaining the educational degree of Master in the specialty 292 “International Economic Relations” under the educational program “International Economic Relations.” – Odesa National Economic University. – Odesa, 2024.

The master's thesis consists of three chapters. The object of the research is Ukraine's maritime trade.

The work examines the essence, content and system of regulation of maritime trade, the role of maritime trade in the world economy, its importance for global supply chains and market integration, methods for assessing the effectiveness of maritime trade, world experience of maritime trade during crisis situations and wars.

The specifics of maritime trade in Ukraine are determined, in particular, the role of the ports of Greater Odessa and the Danube cluster; factors influencing the development of maritime trade in Ukraine are analyzed; the impact of military operations on port infrastructure and adaptation of new transport routes is considered; the effectiveness of maritime trade in Ukraine under martial law is assessed.

Strategies for adapting and restoring port infrastructure are substantiated, prospects for diversifying trade directions are identified, opportunities for integration with international transport corridors are considered, and forecasts for the development of maritime trade and transit potential of Ukraine in the context of post-war recovery are presented.

Keywords: maritime trade, port infrastructure, export, logistics corridors, military operations, international economy, international economic relations.